

Libris .RO

Respect pentru oameni

Nathaniel Branden

Psihologia iubirii romantice

Într-o epocă fără romantism

Traducere: Adela Râpeanu

NICULESCU

CUPRINS

<i>Mulțumiri</i>	11
<i>Prefață la ediția din 2007</i>	13
<i>Introducere – 1980</i>	19
Capitolul 1	
Evoluția iubirii romantice	27
Capitolul 2	
Originile iubirii romantice	87
Capitolul 3	
Despre alegeri în iubirea romantică	135
Capitolul 4	
Provocările iubirii romantice	165
<i>Epilog: Cuvânt de încheiere despre iubire</i>	199
<i>Bibliografie</i>	203

În final, dar nu în cele din urmă, adâncă mea recunoștință pentru Devers Branden, care mi-a stat alături zi de zi pe durata scrierii acestei cărți, mi-a dat multe sugestii de ajutor și mi-a oferit acei sprijin emoțional fără de care sunt absolut sigur că această carte nu s-ar fi scris niciodată.

Evoluția iubirii romantice

PROLOG: IUBIRE ȘI SFIDARE

Poveștile legăturilor pasionale de iubire între femei și bărbați sunt prezente în literatură în toate epocile și reprezintă o parte prețuită a patrimoniului nostru cultural. Marile iubiri ale lui Lancelot și Guinevere, Héloïse și Abelard, Romeo și Julieta sunt pentru noi toți simboluri ale pasiunii fizice și ale devoțiunii spirituale. Dar toate aceste povești sunt tragedii – și încă unele extrem de revelatoare.

Îndrăgostiții nu impresionează pentru că sunt modele ale societății lor, ci pentru că se revoltă împotriva acesteia. Iubiții sunt memorabili pentru că sunt neobișnuiți. Dragostea lor pune la îndoială codurile morale și sociale din cultura lor, iar poveștile lor sunt tragice tocmai pentru că îndrăgostiții sunt învinși de acele coduri.

Ce este implicit în natura tragică a acestor povești de iubire, implicit în angajamentul îndrăgostiților ce reprezenta un „nu” sfidător trântit în fața culturii și societății lor este chiar faptul că o asemenea iubire nu era privită ca un mod „normal” de a-ți trăi viața sau nu era o idee cultural acceptată.

Ideea de iubire romantică este în opoziție cu mare parte a istoriei noastre, după cum vom vedea. În primul rând, este o idee individualistă. Respinge conceperea ființelor umane ca piese intersanjabile și conferă cea mai mare importanță diferențelor individuale, precum și alegerilor individuale. Iubirea romantică este egoistă, în sensul filosofic, nu în cel meschin. Egoismul ca doctrină filosofică susține că propria realizare și fericirea personală sunt scopuri morale în viață, iar iubirea romantică este motivată de dorința de fericire personală. Apoi, iubirea romantică este seculară. În uniunea plăcerii fizice și spirituale prin sex și dragoste, la fel ca în contopirea sentimentului cu cotidianul, iubirea este un angajament pasional pentru viața pe Pământ și pentru fericirea exaltată pe care această viață o poate oferi.

Definiția iubirii romantice din Introducere – *o conexiune pasională de ordin spiritual, emoțional și sexual între o femeie și un bărbat, ce reflectă o înaltă considerație și prețuire pentru Celălalt* – conține toate aceste elemente și importanța fiecăruia va deveni din ce în ce mai evidentă pe măsură ce continuăm analiza. Vom ajunge să descoperim cât de intim conectate sunt individualismul și iubirea romantică.

În același context va trebui să reevaluăm chestiunea egoismului, să ne mișcăm în afara tiparelor convenționale de gândire și să recunoaștem că este indispensabil pentru viața și bunăstarea noastră acel egoism rațional, inteligent, luminat – un respect sincer pentru propriul interes este o necesitate a supraviețuirii și, cu certitudine și a iubirii romantice.

Acordurile care inspiră sufletele îndrăgostiților se aud în interiorul lor și-n universul secret pe care-l ocupă cuplul. Ei împart armonia unul cu celălalt și nu cu tribul lor sau cu societatea. Curajul de a auzi acele acorduri și de a le onora este una dintre condițiile premergătoare iubirii romantice.

RELEVANȚA ISTORIEI: TEME RECURENTE

Evoluția relațiilor bărbat-femeie este parte integrantă a evoluției conștiinței umane. Ducem trecutul cu noi – uneori, este un atu, alteori, o vulnerabilitate – iar noi, cei din ultima parte a secolului al XX-lea nu putem înțelege pe deplin conflictele și blocajele din propriul psihic care ne împiedică în eforturile noastre de a atinge fericirea în relațiile de cuplu decât dacă suntem pe deplin conștienți de propria istorie, de pașii prin care am ajuns în prezent.

Când ne uităm la dezvoltarea relațiilor dintre bărbați și femei de-a lungul secolelor, vedem mișcare, progres, regres,ocolişuri și-apoi iar pași înainte – cam ca evoluția umanității însăși. Apariția unui concept rațional al iubirii romantice a avut nevoie de un lung proces de germinație.

Scopul scurtei treceri în revistă ce urmează este să ne ajute să înțelegem etapele acestui proces și să identificăm anumite teme recurente care par atemporale prin permanența lor în trecutul și viitorul nostru. În orice moment și-n orice cultură am căuta este imposibil să nu ne regăsim.

Așadar, să începem.

Finanțele și nu iubirea erau forța motivațională a căsniciei în societățile primitive – practic, toate societățile umane bazate pe vânătoare și agricultură. Familia era o unitate fondată pe optimizarea șanselor de supraviețuire. Relațiile dintre bărbați și femei nu erau definite în termeni de „iubire” sau nevoie psihologică de „intimitate emoțională”, ci în termeni de nevoi practice asociate vânătoriei, luptei, strângerii recoltei, creșterii copiilor și așa mai departe.

Cum supraviețuirea în societatea preindustrială depindea în mod crucial de abilități și forță fizică, diviziunea muncii între bărbat și femeie era predominant determinată de această categorie de capacități. Puterea superioară a bărbatului și nevoia de protecție a femeii, în special în perioada sarcinii și a creșterii copilului au fost transformate în justificarea inegalităților dintre sexe și a subordonării femeii față de bărbat.

Prin urmare, din câte ne putem da seama, în culturile primitive ideea de iubire romantică nu exista deloc. Valoarea cardinală care guverna pe-atunci era supraviețuirea tribului. Individul era subordonat nevoilor și regulilor impuse de trib în aproape toate aspectele traiului. Aceasta era – și este – esența „mentalității de trib”. Puțin sau deloc conta personalitatea individuală și tot puțin spre deloc relațiile emoționale individuale.

Sigur, aceste concluzii ar putea fi simple inferențe, dar ele sunt sprijinite de studii antropologice ale societăților de tip

primitiv care încă există în prezent. Cum scria Morton M. Hunt (1960):

În general, structura tip clan și viața socială din multe societăți primitive asigură o intimitate la scară largă și o amplă distribuție a afecțiunii; majoritatea popoarelor primitive nu văd mari diferențe între indivizi, prin urmare, nu se implică în relații unice, după modelul occidental. Toți observatorii instruiți au comentat ușurința cu care se detașează de obiectul iubirii, precum și credința lor sinceră că iubirile sunt interșanjabile. Dr. Audrey Richards, un antropolog care-a trăit în mijlocul tribului Bemba din Rhodesia de Nord prin anii '30 le-a povestit acestora la un moment dat o poveste populară engleză despre un tânăr prinț care s-a cățărat pe munți de sticlă, a traversat hăuri și s-a luptat cu balauri doar pentru a câștiga mâna domniței pe care o iubea. Cei din tribul Bemba erau într-adevăr uimiți și au stat în tăcere până când un șef bătrân a deschis gura, dând glas sentimentelor tuturor în cea mai simplă întrebare: „De ce n-a ales altă fată?”

Studiul binecunoscut întreprins de Margaret Mead asupra Samoanilor (1949) relevă de asemenea că atașamentul emoțional profund între indivizi este complet străin psihologiei și tiparelor de trai ale acestor societăți. Promiscuitatea sexuală și o scurtă durată a relațiilor sexuale sunt aprobate și încurajate, pe când orice tendință de a crea legături emoționale puternice între indivizi este activ descourajată. În cutumele privind activitatea sexuală în culturile primitive se regăsește adesea teama sau chiar ostilitatea față

de relații sexuale izvorâte din ceea ce noi am numi dragoste.

„Într-adevăr, activitatea sexuală este cel mai adesea acceptabilă pentru majoritatea atunci când sentimentele ce-o alimentează sunt superficiale.

„În insulele Trobriand, de exemplu,” scria G. Rattray Taylor în 1973 „adulții nu se supără când copiii practică jocuri sexuale sau încearcă timpuriu actul sexual; adolescenții pot dormi împreună cu condiția să nu fie îndrăgostiți. Dacă se îndrăgostesc, actul sexual devine interzis și dacă iubiții ar dormi împreună, ar încălca orice limită a decenței.”

Dacă se întâmplă, dragostea este mai strict reglementată decât sexul. Desigur, de cele mai multe ori nici nu există un cuvânt pentru „dragoste” în vreun sens care să fie similar celui cunoscut de noi. Relațiile individuale pasionale sunt în mod vădit amenințătoare față de valorile tribului și autoritatea lui.

Trebuie să reținem că problema nu este primitivismul, ci mentalitatea tribală. O vom regăsi în societatea avansată tehnologic din romanul „1984” a lui George Orwell, unde întreaga putere și autoritate a unui stat totalitar are ca unic scop strivirea individualismului asertiv al iubirii romantice. Disprețul dictaturilor din secolul al XX-lea pentru dorința cetățenilor de a avea „viață personală”, caracterizarea acestei dorințe ca „egoism mic-burghez” sunt prea cunoscute pentru a mai necesita vreo documentare.

Mentalitatea de trib, fie antică sau modernă tinde să considere dragostea ca fiind subversivă din punct de vedere social, cumva o amenințare la adresa bunăstării tribului – adică, a societății.

VIZIUNEA GRECIEI CLASICE:

IUBIREA SPIRITUALĂ

Conceptul de iubire ca importantă valoare și ideea de relație spirituală pasională, bazată pe admirație reciprocă a existat și a fost chiar subiect al dezbaterii filosofice în cultura clasică a Greciei. Cu toate acestea, iubirea era concepută ca un atașament „special” care avea prea puțin în comun cu relațiile actuale și cu comportamentul cotidian – în plus, nu avea nimic de-a face cu instituția căsătoriei.

În paranteză fie spus – și insist încă de la început – n-are vrea să se înțeleagă că sexul se justifică doar în contextul iubirii sau că iubirea trebuie neapărat să aibă ca urmare căsătoria. În mod evident, sexul, dragostea și mariajul sunt trei fenomene separate și distincte, deși în anumite contexte sunt corelate. Voi discuta pe larg viziunea mea în ceea ce privește relația dintre cele trei. Aici este poate necesar să subliniez nu că sexul implică iubire, ci tocmai că iubirea romantică implică sex; nu iubirea implică mariaj, dar o căsătorie ar trebui să implice iubire. Cu aceste mențiuni notate, să continuăm.

În ciuda faptului că în cultura greacă frumusețea fizică era de-a dreptul venerată, atitudinea față de sex și dragoste se baza pe viziunea conform căreia o persoană era compusă din două elemente: carnea, care aparținea unei naturi „inferioare” și spiritul, care era de factură „superioară”. Nevoile și scopurile cărnii erau inferioare celor ale spiritului; cu cât ceva era departe de trup și activitățile sale, cu atât era mai prețuit și glorificat.

Strâns legată de dihotomia suflet-trup este o altă diviziune, cea dintre pasiune și rațiune. „Rațiunea” se traducea prin distanță, detașare, neimplicare, pe când „pasiunea” era obligatoriu considerată un eșec al rațiunii.

Grecii venerau relația spirituală și nu pe cea carnală dintre îndrăgostiți, iar pentru greci, iubirea profundă, spirituală nu era posibilă decât în contextul relațiilor homosexuale, de obicei, dintre bărbați vârstnici și băieți mai tineri.

Deși există dezbateri privind incidența homosexualității în Grecia, un lucru este cert: era un fenomen mult mai frecvent decât în cultura noastră și în cercurile intelectuale ajunseser să fie considerat chiar „cea mai înaltă expresie a sentimentelor umane”. (Hunt, 1960) „Cât timp dorința sexuală în afara sentimentelor profunde era considerată efeminată și nesănătoasă, o relație pasională de dragoste între doi bărbați era idealizată ca una în care partenerul mai vârstnic îl inspira pe cel tânăr în noblețe și virtuozitate, iar iubirea dintre ei îi eleva mental și emoțional pe ambii.”

Pe de altă parte, antifeminismul era o temă predilectă în cultura Greciei clasice; grecii erau aproape indiferenți față de frumusețea feminină sau relațiile heterosexuale și considerau interesul pentru acestea lipsit de însemnătate etică și spirituală. Platon și Aristotel concordă că femeile sunt inferioare bărbaților atât din punct de vedere fizic, cât și mental. Prin urmare, femeile erau educate în așa fel încât să se subordoneze bărbaților în aproape orice aspect al vieții. Ele aveau un statut fragil în fața legii și necesitau un tutore legal; în plus, nu aveau aproape niciun drept rezervat cetățenilor greci de sex masculin. Cum sarcinile economice pe care le

făcea femeia în timpuri străvechi erau acum rezervate sclavilor, nemaifiind partenerul bărbatului în cursa pentru supraviețuire, femeia avea și mai puțină importanță în lumea bărbatului.

Dacă un bărbat se îndrăgostea de o femeie, era puțin probabil ca aceasta să-i devină soție. Mult mai probabil era ca aceasta să fie o curtezană – o femeie extrem de educată, instruită să poată stimula mental și să excite atât un intelectual, cât și un partener sexual. Dar majoritatea grecilor îi disprețuiau pe bărbații care se îndrăgosteau fie și de o curtezană.

Cu excepția sensului său ideal de admirație înălțătoare și care putea exista doar între bărbați, „iubirea” era predominant considerată un joc plăcut, distractiv, un amuzament, o diversiune fără vreo importanță sau semnificație de durată. Dragostea sexuală pasională, atunci când se întâmpla era de obicei privită ca o nebunie, o dramă, o suferință care pune stăpânire pe un bărbat și îl răpea calmului, dispoziției echilibrate și distanțe atât de admirate de greci.

În consecință, noțiunea de „căsătorie din dragoste” a fost la fel de absentă din gândirea grecească precum a lipsit din mintea omului primitiv. „Căsătoria”, scrie poetul grec Pallatas „aduce unui bărbat două zile fericite: cea în care își duce mireasa în pat și cea în care-o duce la groapă”. O soție era costisitoare, o povară, adesea un obstacol în calea libertății bărbatului. Dar era general acceptat că bărbatul avea o datorie către cetate și către zei să aibă copii. În plus, avea nevoie de cineva să-i țină casa, iar o soție aducea cu sine și-o zestre. Căsătoria era un rău necesar și împerecherea a două entități inegale.